

JEDNOCZESNE PRZESŁUCHANIE DWÓCH LUB WIĘCEJ PRZESŁUCHANYCH JUŻ OSÓB: ANALIZA PORÓWNAWCZA NORM POSTĘPOWANIA KARNEGO W UKRAINIE I KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ

Iryna Zhaldak

*zdobywczyni tytułu naukowego Katedry Kryminalistyki i Medycyny Sądowej,
Narodowa Akademia Spraw Wewnętrznych, (Kijów, Ukraina)*

zhaldak_irina@ukr.net

ORCID: 0000-0002-1832-8843

Streszczenie. Wdrożenie międzynarodowych standardów, unifikacja terminologii w działalności instytucji państwowych, w tym w zakresie prawa karnego, regulujące procedurę postępowania karnego w Ukrainie, zyskuje niezwykłą aktualność. W tym kontekście zostały zbadane nazwa oraz czynności dochodzeniowo-śledczych (ściganie przestępstwa) - jednoczesne przesłuchanie dwóch lub więcej przesłuchanych już osób, co jest uregulowane art. 224, cz.9 Kodeksu postępowania karnego Ukrainy. Przeprowadzono badanie porównawcze obowiązującej normy "jednoczesne przesłuchanie dwóch lub więcej przesłuchanych już osób" z regulacją "konfrontacji" - czynności bliskiej za treścią w postępowaniu karnym różnych krajów UE. W trakcie porównawczego badania analizy systemowej ustalono wspólne i odmienne cechy regulacji czynności "jednoczesnego przesłuchania" i "konfrontacji". W celu zapewnienia wysokich standardów międzynarodowych zasadnicze znaczenie mają studiowanie i wdrożenie do norm krajowego prawodawstwa oraz postępowania egzekucyjnego najlepszych zagranicznych praktyk i doświadczenia, opracowanie aktów prawnych w celu uszczegółowienia przepisów prawa oraz zaleceń kryminalistycznych.

Słowa kluczowe: postępowanie dochodzeniowo-śledcze (ściganie przestępstwa), jednoczesne przesłuchanie dwóch lub więcej przesłuchanych już osób, konfrontacja, taktyczno-kryminalistyczna istota postępowania procesowego.

SIMULTANEOUS INTERROGATION OF TWO OR MORE ALREADY QUESTIONED PERSONS: COMPARATIVE ANALYSIS OF CRIMINAL UKRAINE PROCEDURAL RULES AND THE EUROPEAN UNION

Irina Zhaldak

*Applicant of the Department of Criminalistics and Forensic Medicine,
National Academy of Internal Affairs, (Kiev, Ukraine)*

Abstract. The introduction of international standards, the unification of terminology in the activities of state institutions, including in the criminal process, which regulates the criminal procedure of Ukraine, is becoming very urgent. In this context, the name and essence of the investigative action was explored - simultaneous interrogation of two or more already questioned persons, regulated by Part 9 of Art. 224 of the Criminal Procedural Code of Ukraine. A comparative legal study of the current norm was conducted " simultaneous interrogation of two or more already questioned persons " with the regulation of "confrontation" - a similar content of action in criminal proceedings in different EU countries. During the comparative study, common and distinctive features of the regulation of "simultaneous interrogation" and "confrontation" were identified. To ensure high international standards, the study and implementation of the best

foreign experience in the national legislation and enforcement activities, the development of legal acts to elaborate legislative provisions and forensic recommendations is essential.

Key words: investigatory (wanted) actions, simultaneous interrogation of two or more already questioned persons, confrontation, tactical and forensic essence of procedural action.

ОДНОЧАСНИЙ ДОПИТ ДВОХ ЧИ БІЛЬШЕ ВЖЕ ДОПИТАНИХ ОСІБ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИХ НОРМ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Ірина Жалдак,

*здобувач кафедри криміналістики та судової медицини,
Національна академія внутрішніх справ, (Київ, Україна)*

Анотація. Впровадження міжнародних стандартів, уніфікація термінології в діяльність державних інституцій, в тому числі й в галузі кримінального процесу, що регулює порядок кримінального провадження України, набуває надзвичайної актуальності. В цьому контексті було досліджено назву та сутність слідчої (розшукової) дії - одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб, що регламентується ч. 9 ст. 224 КПК України. Було проведено порівняльно-правове дослідження діючої норми «одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб» з регулюванням «конфронтації» - подібної за змістом дії у кримінальних процесах різних країн ЄС. В ході порівняльного дослідження, системного аналізу визначено спільні та відмінні риси регулювання «одночасного допиту» та «конфронтації». Для забезпечення високих міжнародних стандартів важливе значення має вивчення та впровадження у національне законодавство і правозастосовну діяльність кращого зарубіжного досвіду, розробка нормативно-правових актів з метою деталізації законодавчих положень, криміналістичних рекомендацій.

Ключові слова: слідчі (розшукові) дії, одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб, конфронтація, тактико-криміналістична сутність процесуальної дії.

Постановка проблеми. В умовах ратифікації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, надзвичайної актуальності набуває якісний обмін досвідом, впровадження міжнародних стандартів, уніфікація термінології в діяльність державних інституцій, в тому числі й в галузі кримінального процесу, що регулює порядок кримінального провадження на території України. Термінологічні проблеми завжди ускладнювали комунікацію науковців та практиків з різних країн, однак сьогодні це може бути більш істотним недоліком. Наша держава стає все більш відкритою до співпраці з країнами ЄС у галузі кримінального судочинства: відбувається отримання і надання міжнародної правової допомоги при проведенні процесуальних дій, можливість звернення до Європейського суду з прав людини, Міжнародного кримінального суду тощо. Особливу увагу слід звернути на можливість створення спільних слідчих груп. Такий інститут ґрунтується на нормах Другого додаткового протоколу до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах від 8 листопада 2001 року. Крім того, 12 липня 2017 р. Верховна Рада України ратифікувала Угоду між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне і стратегічне співробітництво, що надало можливість значно розширити формат співпраці, здійснювати обмін оперативною інформацією в рамках кримінальних проваджень, брати участь у спільних заходах щодо розслідування злочинів, встановлювати місцезнаходження осіб, причетних до

вчинення злочинів, брати участь в аналізі оперативної інформації, а також створювати міжнародні спільні слідчі групи. Ця діяльність загалом швидко змінюється, зростає за обсягом, що потребує впорядкування термінології, що стосуються процесуальних дій. На наш погляд, увагу в цьому контексті слід приділити назві та сутності такої слідчої (розшукової) дії як одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб, яка регламентується ч. 9 ст. 224 КПК України. Тому обрана тематика є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Кримінальні процесуальні та криміналістичні питання одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб досліджено в роботах В.П. Бахіна, О.М. Бандурки, Є.М. Блажівського, О.В. Бишовця, Є.П. Бурдоль, В.К. Весельського, В.А. Журавля, О.В. Капліної, В.С. Кузьмічова, Л.Д. Удалової, Ю.А. Чаплинської, Ю.М. Черноус та ін. Наукові розробки вказаних вчених внесли значний вклад у дослідження даної теми, водночас, діюча норма одночасного допиту для більшості практиків становить малоефективну та формальну дію, що не відповідає її очікуванім тактичним можливостям, багато питань залишаються предметом суперечки. Ймовірно, що обраний законодавцем спосіб регулювання одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб не забезпечує належного виконання його призначення, що потребує порівняльного дослідження.

Формулювання цілей статті. Загальна мета дослідження – пошук рішень посилення ефективності використання цього тактико-криміналістичного засобу з урахуванням міжнародної співпраці між правоохоронними органами України та країнами Європейського Союзу, уніфікації термінології, змісту та технології проведення одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одночасний допит двох або більше вже допитаних осіб – слідча (розшукова) дія, що полягає у допиті по черзі в присутності один одного двох чи більше вже допитаних за єдиними обставинами кримінального провадження осіб з числа свідків, потерпілих, підозрюваних, аналізі й безперервному порівнянні (співставленні) показань для з'ясування причин розбіжностей у їхніх показаннях у конкретному кримінальному провадженні. Проведення одночасного допиту регламентується ч. 9 ст. 224 КПК України.

Новацією Кримінального процесуального кодексу 2012 року щодо одночасного допиту є можливість проводити цю слідчу (розшукову) дію не лише між двома раніше допитаними особами, як при очній ставці (ст. 172-173 КПК України 1960 р.), а й між більш широким колом учасників (три і більше раніше допитувані учасника). Кількість осіб, що викликаються для одночасного допиту двох або більше вже допитаних осіб та черговість давання ними показань, відповідно до чинного законодавства визначається на розсуд слідчого, прокурора.

Практика застосування одночасного допиту двох або більше вже допитаних осіб засвідчила, що низка нових термінів, процедур та механізмів реалізації повноважень учасників кримінального провадження є досить актуальними та дієвими. Разом з тим, є дані, що вказують на те, що ряд нововведень не були вдалими. Зокрема, дослідження організації і тактики одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб, що було проведено нами шляхом анкетування 529 осіб, серед яких 409 слідчих органів внутрішніх справ МВС України та 120 прокурорів регіональних прокуратур України (Анкетування співробітників

правоохоронних органів України в період 2015-2017 р.р., Жалдак І.А., НАВС, 10 с.) вказують на існування низки важливих науково-практичних питань, що потребують нагального вирішення. І хоча наукові дослідження, як правило, вказують, що одночасний допит є ефективним інструментом пізнання істини, 48,4 % опитаних слідчих та 57,5 % опитаних прокурорів вказують на порівняно малу його придатність для з'ясування причин розбіжностей у показаннях вже допитаних осіб.

Отримані дані опитування й аналіз практики вказують, що *причинами недостатньої ефективності одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб* здебільшого є:

1. Лінгвістична конструкція назви процесуальної дії є незручною у використанні.

2. Лінгвістична конструкція назви процесуальної дії не відображає особливості тактичного змісту дії.

3. Визначена в законодавстві мета даної процесуальної дії є недосяжною у більшості слідчих ситуацій (*Жалдак І.А., 2018, с. 81*).

4. Визначена в законодавстві мета даної процесуальної дії є важкою для обґрунтування слідчим потреби її призначення.

5. Одночасний допит трьох та більше учасників несуть значні організаційні та тактичні ризики. Зокрема, психологічний вплив з боку двох осіб, що дають неправдиві, але узгоджені показання на правдивого допитуваного значно посилюється, що може змінити хід досудового розслідування негативну сторону.

6. Вказані причини загалом викликають недооцінку тактичних особливостей одночасного допиту серед слідчих та прокурорів, що позначається на якості його проведення.

Разом з тим, в країнах ЄС подібні за змістом дії пройшли відповідні випробування тривалим досвідом передової практики, що, на нашу думку, потребує наукової розвідки. Відомий англійський філософ і правознавець Джеремі Бентам (1748–1832 рр.) таким чином описував дію, що проводилася з метою слідства: «Коли він (слідчий) стикається з свідченнями, що суперечать один одному, керує допитом й надає можливість сторонам атакувати один одного – з цього зіткнення воскресає істина» (*Бентам І., 1876, с. 247*).

Описану дію слід відносити до одного з найдавніших методів пізнавальної діяльності слідчого, що за змістом відгукується сучасному розумінню «*конфронтації*» – саме таку назву в більшості країн ЄС має процесуальна дія, подібна за змістом одночасному допиту двох чи більше вже допитаних осіб.

Словник української мови надає таке тлумачення терміну: «*Конфронтація*, і, жін. протиборство, протиставлення соціальних систем, класових інтересів, ідейно-політичних принципів і т. ін.; зіткнення». Отже, головним акцентом цього терміну є протиборство, протиставлення свідчень про розслідувану подію, що, на нашу думку, чітко наголошує на тактико-криміналістичній сутності процесуальної дії.

У літературі генезис «конфронтації» починається з процесу доказування у часи феодального права. У цьому процесі юридична теорія доказів була з домінуючим значенням визнання провини, які часто були отримані тортурами; правова теорія доказів зводилася до звільнення совісті судді від незручного обов'язку судити. Оцінка показань свідків здійснювалася на основі різних критеріїв. Свідчення шляхтича було більш цінним, ніж свідчення неіміщого,

свідчення священнослужителя важило більше, ніж мирянина, свідчення чоловіка мали переваги над свідченням жінки. Тому, конфронтація в такому процесі не могла мати сьгоднішньої форми та сучасного значення.

Спосіб регулювання конфронтації в сучасних кримінальних процесах окремих країн ЄС показує схожість, а також деякі істотні та цікаві відмінності. В деяких країнах зміст конфронтації є суто процесуальним, в багатьох інших також регулюються певні особливості її тактики. Проте, перш ніж обговорювати норми, слід зазначити, що їх розуміння вимагає посилання на весь законний порядок, звичаї, а іноді навіть соціальні умови. Ось чому наступне обговорення норм у деяких країнах є дещо поверхневим та обмеженим. Розглянуті приклади регулювання конфронтації у кримінальних процесах різних країн ЄС не охоплюють всі країни без виключення, оскільки ця дискусія – пошук можливих рішень та відстеження особливостей подібної за змістом процесуальної дії. Слід також зазначити, що дослідження країн англосаксонської системи в цьому питанні не здійснювалося, оскільки певна частина завдань конфронтації фактично реалізується шляхом перехресного допиту.

Іспанія. Кримінальний процесуальний кодекс Іспанії передбачає «Конфронтацію свідків та обвинувачених» (гл. VI, розд. V, кн. II) – у випадку, коли свідки чи обвинувачені не погоджуються з відповідними обставинами у справі, суддя на його розсуд може проводити конфронтацію між ними. Ця дія може бути здійснена тільки між двома людьми одночасно (ст. 451). Ст. 452 визначає порядок проведення конфронтації, що включає: прочитання особам, які беруть участь у ньому, фрагментів попередніх протоколів їх допиту, одночасно нагадуючи про кримінальну відповідальність за неправдиві свідчення; запитання особам, чи суперечать вони їх свідченням і чи хочуть вони їх змінити; суддя має також вказати на протиріччя у попередніх свідченнях і тоді він просить осіб домовитися. Ст. 453 передбачає повну фіксацію секретарем процесу конфронтації: питання, відповіді та звинувачення, які були пред'явлені один одному, а також те, що спостерігається у їхній поведінці. Сама дія повинна обмежуватися виясненням спірних питань, досягнення згоди та встановлення істини. Суддя зобов'язаний не дозволяти особам ображати або погрожувати один одному (ст. 454). Без граничної необхідності закон забороняє проводити конфронтацію із неповнолітніми свідками (ст. 455). У випадку, коли суддя вважає за необхідне, він проводить консультацію з експертом щодо можливої шкоди для зазначених неповнолітніх свідків. Допит неповнолітніх свідків та осіб, які мають обмежену дієздатність, можуть проводити без візуальної конфронтації з обвинуваченим, використовуючи для цього будь-які технічні засоби, що дозволяють це здійснювати (ст. 448).

Литва. Кримінальний процесуальний кодекс Литви, ст. 190 передбачає проведення «очної ставки», що є, вочевидь, наслідком уніфікації з законодавством країн пострадянського простору або спадковості законодавства часів СРСР. За цією нормою, слідчий вправі провести очну ставку між двома раніше допитуваними особами, в свідченнях яких є суперечності, та які потрібно з'ясувати та усунути. Під час проведення «очної ставки» регламентовано дотримуватися загальних правил Кодексу щодо проведення допиту свідка та підозрюваного. Подальша частина положень цієї статті стосується ходу слідчої дії. На початку очної ставки встановлюється, чи знають особи, що викликані на очну ставку, один одного і в яких стосунках вони перебувають між собою. Викликаним

на очну ставку особам по черзі пропонується дати свідчення про ті обставини справи, для з'ясування яких призначена очна ставка. Після цього слідчий може ставити їм запитання. Якщо під час проведення очної ставки особи змінюють надані ними попередні свідчення, потрібно у них взяти пояснення стосовно причин, які спонукали їх до зміни їхніх попередніх свідчень. Особи, викликані на очну ставку, з дозволу слідчого можуть ставити запитання одна одній. Особам, викликаним на очну ставку, можуть ставити запитання і інші учасники, що беруть участь у проведенні очної ставки. Надані учасниками очної ставки свідчення, фіксуються у протоколах проведення перших допитів цих осіб, до яких також можуть приєднуватися звукові та відеозаписи цих допитів для пред'явлення їх учасникам очної ставки, і після цього учасників можуть знайомити зі змістом протоколу.

Польща. Кримінальний процесуальний кодекс Польщі передбачає, що допитані особи можуть прийняти участь в проведенні конфронтації з метою з'ясування суперечностей (ст. 172). Закон допускає проведення цієї процесуальної дії за участю двох та більше осіб. Проведення конфронтації у режимі відеоконференції при трансляції з іншого приміщення залишається дискусійним, але закон передбачає таку можливість в наступних ситуаціях: 1) дозволено долучити свідка, використовуючи технічні пристрої, які допускають проводити цю діяльність на відстані з одночасною прямою передачею зображення та звуку; під час провадження у суді судовий клерк, помічник судді чи клерк окружного суду перебуває разом зі свідком (ст. 177 § 1a.); 2) допит свідка в рамках міжнародної правової допомоги. Конфронтація не допускається у випадку, якщо є обґрунтовані підозри щодо небезпеки життя, здоров'я, свободи або власності важливого свідка або його найближчих родичів. (ст. 184).

Словаччина. Кримінальний процесуальний кодекс Словаччини регулює конфронтацію в ст. 125. Відповідно цієї норми, якщо заяви підозрюваного у важливих обставинах розслідуваної події не узгоджуються із заявами співника підозрюваного або свідка, й розбіжності неможливо усунути якимось іншим чином, може бути проведена конфронтація підозрюваного з цією особою. Учасники даної дії можуть запитувати один одного лише за згодою особи, що проводить слідчу дію. Конфронтація, відповідно частини третьої даної статті, не може бути застосована до агента, крім випадку, коли агент погодився розкривати свою особу; уразливого свідка, що знаходиться під загрозою зникнення (знищення); свідка, що захищений програмою захисту; і свідка, особистість якого є секретною.

Угорщина. В кримінально-процесуальному кодексі Угорщини, прийнятому в 2017 році, конфронтація має статус окремої слідчої дії, що передбачено в ст. 206. Відповідно до ст. 211, у разі розбіжностей у свідченнях підозрюваних та свідків, за необхідності може проводитися конфронтація для з'ясування цих протиріч. Учасники процесуальної дії дають своє свідчення один у присутності іншого й дозволяють їм задавати питання. Якщо це вимагає захист підозрюваного або свідка, слідство не може провести конфронтацію. Для осіб, що не досягли чотирнадцяти років, участь у конфронтації є винятком. У п. 4 ст. 197 Кодексу врегульовано питання про взаємне прослуховування експертів. А саме, у випадку розбіжностей у думках експертів, їх можна уточнити шляхом допиту експертів за участю інших експертів, що розглядається як певний вид конфронтації.

Франція. Ст. 82-1 Кримінально-процесуального кодексу Франції регламентує, що сторони у підготовці до судового слідства можуть подати обґрунтовані письмові прохання про здійснення конкретних заходів, включаючи конфронтацію між сторонами. У ст. 119 даного Кодексу визначається, що прокурор має право приймати участь у всіх процесуальних діях, у тому числі у конфронтації. В ст. 120 зазначено, що слідчий-суддя керує допитами, конфронтаціями та слуханнями. Прокурор, захисники та свідки можуть ставити запитання під час дії або зробити короткі зауваження. Головуючий суддя визначає, у разі необхідності, порядок конфронтації та може завершити дію, коли він вважає себе достатньо поінформованим. Він може виступати проти питань, які можуть завдати шкоди ходу викладення інформації або гідності особи. Окремі процесуальні питання проведення конфронтації також регламентують ст. 338 та 454. В ст. 706-71 прямо передбачається можливість проведення конфронтації в режимі відеоконференції при трансляції з іншого приміщення. Особливу процедуру проведення конфронтації регламентовано ст. 706-53, що пов'язано із розслідуванням сексуального насильства щодо неповнолітнього. У таких випадках конфронтація здійснюється за рішенням прокурора або судді на прохання неповнолітнього або його законного представника у присутності дитячого психолога, або медичного спеціаліста, або члена сім'ї неповнолітнього, або адміністратора спеціального призначення.

Швеція. Кримінальний процесуальний кодекс Швеції, в частині «Докази» конфронтації присвячує три статті. Ст. 9 § 36 передбачає, що у випадку суперечливості або неоднозначності показів свідків може бути проведена конфронтація між ними. Ст. 3 § 37 та ст. 11 § 40 передбачають застосування цього принципу до інших сторін процесу, а також потерпілих (які не є стороною процесу) та експертів.

Кримінальні процесуальні норми країн ЄС, що стосуються процесуальної дії, подібної до одночасного допиту двох або більше вже допитаних осіб (ч. 9 ст. 224 КПК України), відзначають, що конфронтація – це особлива форма допиту, яка: 1) здійснюється органом слідства (більшість) або за вимогою (меншість); 2) полягає в одночасній конфронтації двох або – у виправданих ситуаціях – більше осіб; 3) спрямована на пояснення суттєвих суперечностей у своїх попередніх свідченнях, поясненнях або думках; 4) проводиться, коли результати можуть сприяти встановленню істини; 5) його призначення залежить від волі процесуального органу, тому – не є обов'язковим. Слід відзначити, що дані аспекти подібно реалізовані в КПК України.

Разом з тим, існують й відмінності: 1) законодавство країн ЄС, здебільшого, чітко підкреслює тактико-криміналістичну сутність процесуальної дії; 2) в законодавстві країн ЄС ширше представлені окремі випадки заборони проведення конфронтації, зокрема, щодо агента тощо; 3) здебільшого в законодавстві країн ЄС мова йде про «усунення розбіжностей», а не про «з'ясування причин розбіжностей», що передбачає українське законодавство; 4) наявні можливості конфронтації між експертами, спеціалістами на досудовому слідстві; 5) в окремих країнах розглядаються можливості проведення конфронтації в режимі відеоконференції.

Висновки. Отже, діючий КПК України також відносить одночасний допит двох або більше вже допитаних осіб (ч. 9 ст. 224 КПК України) до особливої

форми допиту. Однак, його назва є невдалою з лінгвістичної точки зору й недостатньо актуалізує сутність даної слідчої (розшукової) дії, що у більшості країн ЄС реалізовано краще – терміном «конфронтація». На нашу думку, слід внести зміни в ч. 9 ст. 224 КПК України й запровадити термін «конфронтація», що призведе до зручності у використанні, відобразить сутність процесуальної дії й, відповідно, тактико-криміналістичну складову, дозволить уніфікувати цю дію з існуючими аналогами країн ЄС.

Крім того, є цікавим досвід проведення конфронтації в режимі відеоконференції. Сьогоднішнє технічне оснащення дозволяє реалізувати проведення такої дії й для потреб правосуддя в Україні й потреби слідства в такій формі проведення процесуальної дії є, однак, законодавство не передбачає такої можливості. Дане питання потребує окремого глибокого дослідження.

Список використаних джерел:

1. Pro ratyfikaciyu Ugody mizh Ukrayinoyu ta Yevropejs`ky`m policejs`ky`m ofisom pro operaty`vne ta strategichne spivrobitny`cztvo: Zakon Ukrayiny` vid 12 ly`pnya 2017 r. # 2129-VIII. Vidomosti Verhovnoyi Rady` Ukrayiny`. 2017. # 33. St. 361.
2. Zhaldak I. A. Odnochasny`j dopy`t dvox chy` bil`she vzhe dopy`tany`x osib: meta ta zavdannya. Pravo.ua. # 2. 2018. S.77–82.
3. Bentam Y`. O sudebny`x dokazatel`stvax / perevod s francuzskogo; Per. Y`. Goronovy`ch. Ky`ev, ty`p. M. P. Fry`cza, 1876. 440 s.
4. Slovny`k ukrajyns`koyi movy`: v 11 tomax. Tom 11, 1980. S. 689.
5. Código de Legislación Procesal (España) URL: http://www.institucionpenitenciaria.es/web/export/sites/default/datos/descargables/legislacion/BOE-040_Codigo_de_Legislacion_Procesal.pdf.
6. Kry`minal`no-procesual`ny`j kodeks Ly`tovs`koyi respubliky`: uxvaleno` zakonom vid 14 bereznya 2002 roku, nr. Ix-785. URL: [http://pravo.org.ua/files/_\(2\).pdf](http://pravo.org.ua/files/_(2).pdf).
7. Kodeks postępowania karnego. Dz.U. 1997 Nr 89 poz. 555. URL: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970890555/U/D19970555Lj.pdf>.
8. Zákon 301/2005 Trestný poriadok – Ministerstvo vnútra Slovenskej. URL: <https://www.minv.sk/?dokumenty-na-stiahnutie-2&subor=92071>.
9. 2017. évi XC. Törvény a büntetőeljárásról URL: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1700090.TV×hift=ffffff4&txtreferer=00000001.TXT>
10. Code de procédure pénale (France). URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006071154&dateTexte=29990101>
11. The Swedish code of judicial procedure (SFS 1998:605). URL: https://www.government.se/contentassets/a1be9e99a5c64d1bb93a96ce5d517e9c/the-swedish-code-of-judicial-procedure-ds-1998_65.pdf